

První rok koronavirové pandemie a cena práce

(Slovinci, Poláci, Estonci nebo Litevci si za svou mzdu koupili více než Češi)

Jan Vlach

Článek se zabývá tím, jaký dopad měla koronavirová pandemie v roce 2020 na vývoj ceny práce, netto výdělek a výdaje na spotřebu v nových tržních ekonomikách EU (Bulharsko, Česká republika, Estonsko, Chorvatsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Polsko, Rumunsko, Slovinsko a Slovensko). Expanzivní fiskální a měnová politika umožnila v EU v prvním roce pandemie stabilizovat ekonomický potenciál při poklesu výkonu. Zaměstnanost v sektorech závislé a samostatně výděleční práce klesla minimálně. Autor konstatuje, že tradiční česká politika levné práce, restriktivní hospodářská politika v minulé krizi a manévry s měnovým kurzem přivedly konvergenční proces ke stagnaci. Česká ekonomika dosáhla oživení a následné konjunktury s ročním zpožděním oproti okolním státům – až v roce 2014. Růst české ceny práce se kvůli její rigiditě dostavil až od roku 2016. Zaostávání výdělků za vývojem v unijních emerging markets vedlo k relativnímu chudnutí českých zaměstnanců. Nástup koronavirové pandemie pouze potvrdil dlouhodobý trend.

Úvod

Sestupnou fází konjunktury v roce 2020 ukončila pandemie. Covid-19, který se bleskově rozšířil po celém světě, přinesl četné výrobní odstávky, ochromil služby a narušil běžný život společnosti. Výrobní a dodavatelsko-obchodní řetězce se narušily. Začaly se rýsovat problémy světové logistiky. Vlády a centrální banky přistoupily po zkušenostech s hlubokou hospodářskou krizí z let 2008 až 2014 k „pumpování“ peněz do ekonomiky. Široká škála kompenzačních programů a fiskálních opatření bránily bankrotům firem a směřovaly k udržení zaměstnanosti a koupěschopné poptávky. Měnová politika zvyšovala dostupnost peněz snižováním úrokových sazeb (mnohdy do záporu) a kvantitativním uvolňováním (např. ECB, FED). Uvedená opatření byla koncipována jako krátkodobá.

Nejen v národních hospodářstvích, ale i ve světové ekonomice se vytvořily základy nových vztahů a proporcí. S ohledem na dostupnost dat pro mezinárodní komparaci se článek omezí na první rok světové pandemie, na rok 2020. Pozornost bude věnovat změnám v trendech vývoje ceny práce,

Tabulka 1 Vývoj ceny práce, zaměstnanosti a ekonomického výkonu v EU 27 v roce 2020 v EUR

	Rok 2020/2019 přírůstek v %
HDP v b.c.	- 4,4
Produktivita práce	- 3,1
Zaměstnanost, domácí koncept	- 1,3
Hodinové náklady práce	2,9
z toho: mzdy a platy	3,4
Individuální spotřeba domácností	-7,8

Zdroj: Eurostat (a, b, c, d), leden 2022

Poznámka: Vlastní propočty

dopadům na netto výdělek a výdajům na spotřebu v rámci nových tržních ekonomik EU (Bulharsko, Česká republika, Estonsko, Chorvatsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Polsko, Rumunsko, Slovinsko a Slovensko).

Evropský rámec

V pandemickém roce 2020 se propadl HDP v EU 27 ve stálých cenách roku 2010 o 5,9 %, v České republice o 5,8 %. Potenciál a struktura evropské ekonomiky v prvním roce pandemie v podstatě ještě neutrpěly. Opatření protipandemické hospodářské politiky se ukázala jako účinná. Systém kompenzací, levných peněz a kvantitativní uvolňování zabránily bankrotům a následným dopadům na trh práce. Ve srovnání s propadem ekonomického výkonu, ziskovosti a produktivity klesla zaměstnanost minimálně, a to při pokračujícím růstu ceny práce,¹ což umožnilo udržet koupěschopnou poptávku a zvolnit pád individuální spotřeby domácností (dále jen „spotřeba domácností“). Dopady se v jednotlivých zemích lišily v závislosti na hospodářské struktuře, rozsahu a intenzitě covidu-19 a zvoleném mixu opatření expanzivní fiskální a monetární politiky. Pro posouzení vztahu výkonu, ceny práce a spotřeby je vhodnější používat ukazatele v běžných cenách, viz blíže tabulku 1. Pokles zaměstnanosti se prakticky rovnoměrně rozložil mezi zaměstnance a sebezaměstnané. Celková zaměstnanost v EU klesla o 1,3 %, počet zaměstnanců se také snížil o 1,3 % a sebezaměstnaných o 1,2 %.² V Belgii, Řecku, Lucembursku, Nizozemsku, Rakousku, Lotyšsku, Maďarsku, Polsku, Slovinsku a na Maltě dokonce sektor OSVČ vykázal mírný růst. Otázkou zůstává, do jaké míry je tento pohyb poznamenán zdánlivou samostatnou výdělečnou činností, tj. v jakém rozsahu v nastalé situaci přenesli zaměstnavatelé svá rizika na zaměstnance. Mimo Polska a Řecka však šlo o prodloužení dlouhodobého růstového trendu.

Zaměstnavatelé očekávaly brzké ukončení protipandemických opatření a snažily se udržet své zaměstnance. Fiskální expanze

národních vlád pokrývala z velké části ztráty hospodářských subjektů a cíleně otevřela prostor pro udržení zaměstnanosti a tarifních dohod. Růst hodinových nákladů práce dle odhadu Eurostatu proto táhly mzdy a platy. Výdělkovou dynamiku částečně eliminovalo krácení mimomzdových plnění.

Nepříznivé covidové podmínky, omezení pohybu osob a patrně i obavy z budoucího vývoje našly svůj odraz ve výrazném propadu výdajů na konečnou spotřebu domácností. Postižené byly především služby (cestovní ruch a pohostinství), nižší nákupy se týkaly i zboží střednědobé a dlouhodobé spotřeby. V Evropě se realizovala v roce 2021 pouze část odložené spotřeby.

Česká republika a rozvíjející se trhy EU

Vývoj hospodářství v emerging markets EU se shodoval v základních parametrech s tradičními tržními ekonomikami. Tabulka 2

Tabulka 2 Meziroční dynamika HDP v EUR (ceny roku 2010) v letech 2018-2020 v %

	2018	2019	2020
EU 27	2,1	1,8	-5,9
Litva	4,0	4,6	-0,1
Polsko	5,4	4,7	-2,5
Estonsko	4,1	4,1	-3,0
Lotyšsko	4,0	2,5	-3,6
Rumunsko	4,5	4,2	-3,7
Slovinsko	4,4	3,3	-4,2
Slovensko	3,8	2,6	-4,4
Bulharsko	2,7	4,0	-4,4
Maďarsko	5,4	4,6	-4,7
ČR	3,2	3,0	-5,8
Chorvatsko	2,9	3,5	-8,1

Zdroj: Eurostat (a), leden 2022

Poznámka: Vlastní propočty. Státy jsou řazeny sestupně podle roku 2020

dokládá, že nejhlubší propad HDP v roce 2020 vykázalo Chorvatsko závislé na turistickém ruchu³. Druhý nejhlubší pokles náležel české ekonomice, ztratila přírůstek za předchozí dva roky. Analytici připisují vinu nadprůměrně vysokému podílu průmyslu (zhruba 30% podíl na HDP) a otevřenosti relativně menšího národního hospodářství, jehož vysoký export závisí na vysokém importu. Ve vysoké míře náleží českým podnikům v rámci produkčních řetězců postavení subdodavatele, místo finálního produktu vyváží pouze meziprodukt.

Vlády a centrální banky východního křídla EU také přistoupily k expanzivní politice. V zásadě lze konstatovat, že jejich postup a opatření byly v roce 2020 úspěšné, vč. ČR. Základní parametry sektoru práce obsahuje tabulka 3. Zachoval se ekonomický potenciál. Zaměstnanost prakticky stagnovala. Mimo Chorvatska rostla cena práce tažená výdělkovou konvergencí. Spolu se slovinskou, estonskou a slovenskou produktivitou práce stále patří česká k nejvyšším v rámci emerging markets EU. Relativně hluboký propad ekonomického výkonu, nákladů práce a spotřeby domácností v Chorvatsku odpovídal sledovaným parametrům ostatních středomořských zemí orientovaných na cestovní ruch.

Jak dokládá tabulka 4, mírný pokles zaměstnanosti se rozložil v souladu s dlouhodobými trendy, charakterem a cílováním kompenzačních opatření a ekonomickou silou domácích firem mezi zaměstnance a sebezaměstnané. Kompenzace umožnily ve většině zemí zabránit likvidaci živností a malých a středních podniků. Dopad na sektor samostatné výdělečné činnosti byl tak menší než na závislou pracovní činnost. Výjimkou bylo pouze Rumunsko, Litva a Slovensko. V mnoha případech, konkrétně v Lotyšsku, Maďarsku a Polsku, přešla část uvolněných zaměstnanců do sektoru sebezaměstnaných.

Česká zaměstnanost v roce 2020 procházela výraznými strukturálními změnami. Podle výběrového šetření pracovních sil táhl její celkový pokles zejména zpracovatelský průmysl se zhruba 5,5% poklesem. Proti němu stálo posilování stavebnictví, zejména samostatné výdělečné činní, informační a telekomunikační činnosti, vzdělávání, zdravotní a sociální péče. Relativně vysoký podíl OSVČ na zaměstnanosti, téměř 17 %, zůstal zachovaný. Sousední vyspělé země EU dlouhodobě ukazují kolem 9 % v SRN nebo kolem 12 % v Rakousku. V České republice jsou sebezaměstnaní více než v tradičních tržních ekonomikách aktivní v manuálních činnostech průmyslu a stavebnictví, zhruba z jedné třetiny. V pandemickém roce 2020 zaniklo o 5 251 méně živností a malých a středních podniků ve srovnání s předchozím rokem a pouze o 1 225 se zvýšil počet přerušeni činnosti (CRIF, 2022).

Hloubka pandemických dopadů uvádila i spotřebu domácností, resp. její odklad na budoucí léta. Již výše je uvedeno, že v Evropě poklesl nákup zboží dlouhodobé

Tabulka 3 Vývoj ceny práce, zaměstnanosti a ekonomického výkonu na rozvíjejících se trzích EU v roce 2020, roční přírůstek v % (běžné ceny)

	HDP v b.c.	Produktivita práce v b.c.	Zaměstnanost (domácí koncept)	Hodinové náklady práce	z toho: mzdy a platy	Spotřeba domácností
EU 27	-4,4	-3,1	-1,3	2,9	3,4	-7,8
Litva	1,3	2,9	-1,6	7,4	11,4	-1,3
Polsko	-1,9	-1,7	-0,1	2,8	2,3	-3,5
Slovensko	-2,1	-0,2	-1,9	7,2	9,8	-0,3
Rumunsko	-2,2	-0,5	-1,8	5,2	tajné	-3,9
Slovinsko	-3,1	-2,5	-0,6	4,7	5,0	-11
Estonsko	-3,2	-0,6	-2,1	1,5	2,0	-5,2
Lotyšsko	-3,7	-1,4	-2,3	6,1	5,1	-6,9
Bulharsko	-4,4	2,0	-2,3	8,3	8,0	-5,1
ČR	-4,6	-3,0	-1,7	4,4	6,1	-9,0
Maďarsko	-6,5	-5,6	-1,0	0,0	0,0	-8,9
Chorvatsko	-9,7	-8,6	-1,2	-2,7	-2,1	-17,1

Zdroj: Eurostat (a, b, c, d), leden 2022.

Poznámka: Vlastní propočty. Data jsou seřazena sestupně podle poklesu HDP

Tabulka 4 Dopad pandemie na vývoj počtu zaměstnanců a sebezaměstnaných v roce 2020 v % (domácí koncept)

	Dynamika v roce 2020 v %		
	Zaměstnaní	Zaměstnanci	OSVČ
EU 27	1,3	-1,3	-1,2
Bulharsko	-2,3	-2,8	-1,0
ČR	-1,7	-1,7	-1,2
Estonsko	-2,1	-2,1	-2,1
Chorvatsko	-1,2	-1,3	-0,7
Lotyšsko	-2,3	-3,6	7,4
Litva	-1,6	-1,3	-3,4
Maďarsko	-1,0	-1,3	3,4
Polsko	-0,1	-0,8	2,7
Rumunsko	-1,8	-1,0	-4,5
Slovinsko	-0,6	-0,9	0,6
Slovensko	-1,9	-1,9	-2,0

Zdroj: Eurostat (b) leden 2022

Poznámka: Vlastní propočty

a střednědobé spotřeby. Důvodem byla různá omezení a strach z budoucího vývoje. Data naznačují, že stejně jako ve středomořských státech také v případě chorvatského šestinového propadu svoji roli sehrál i nižší rozsah turistiky.

V důsledku tradičně nízké ceny práce patří jednotkové náklady práce⁴ v ČR dlouhodobě mezi nejnižší v rámci sledovaných zemí a EU, srov. blíže tabulku 5. Při otevřenosti české ekonomiky odcházejí do zahraničí doma vytvořené zdroje formou dividend, vnitřních korporátních cen nadnárodních společností a cenového podbízení na zahraničních trzích. Zahraniční partneři realizují zisk vytvořený v ČR mimo území republiky.

Zřetelně vystupuje problém hodnotových disparit české ekonomiky v relaci s EU po převedení na evropskou cenovou hladinu, tj. v porovnání přes standardy

kupní síly (PPS)⁵. Cena práce nekoresponduje s produktivitou práce, je silně podhodnocená. Paritní jednotkové náklady práce patří mezi nejnižší v Evropě. Stav v posledních 10 letech zakonzervovaly vláda svou restriktivní hospodářskou politikou v krizi a ČNB znehodnocením koruny na počátku konjunktury.

Zachování zaměstnanosti při poklesu ekonomického výkonu logicky vedlo v roce 2020 k růstu jednotkových nákladů práce v celé EU. V dynamicky konvergujících ekonomikách tento vývoj akcelerovaly růstové trendy ceny práce. Začátek pandemie nepřinesl do českých podmínek změnu.

Řecko, Kypr, a Portugalsko, státy s tradiční tržní ekonomikou s nižší produktivitou práce, vykazovaly v roce 2020 paritní jednotkové náklady práce kolem 45 %. Ani po 16 letech českého členství v EU se konvergenčnímu

Tabulka 5 Jednotkové náklady práce

	Národní cenová hladina			Evropská cenová hladina		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020
<i>EU 27</i>	55,52	55,40	57,00	55,52	55,40	57,00
Slovensko	61,46	62,63	66,47	51,51	52,45	55,40
Bulharsko	59,28	58,09	61,03	30,48	30,89	32,82
Lotyšsko	54,03	55,35	59,21	39,12	40,93	42,70
Estono	53,48	55,41	58,34	42,60	45,02	46,42
Chorvatsko	53,00	51,99	57,16	34,79	34,14	36,42
Litva	50,67	52,50	54,70	33,39	35,22	37,01
ČR	51,63	51,83	53,48	36,73	37,66	38,30
Rumunsko	50,49	50,37	53,09	26,73	26,73	28,14
Slovensko	48,17	49,44	51,32	36,99	38,92	40,47
Polsko	49,27	48,90	49,92	29,79	29,89	29,97
Maďarsko	45,55	44,96	44,95	29,35	29,48	28,35

Zdroj: Eurostat (a, b) leden 2020

Poznámka: Vlastní propočet. Data jsou seřazena sestupně podle JNP v národní cenové hladině v roce 2020

procesu nepodařilo dosáhnout na parametry a hodnotové proporce evropského trhu.

Průměrné výdělky v ČR a emerging markets EU

Eurostat ročně nesleduje vývoj národních průměrných mezd a platů ani jejich mediány. V intervalu 4 let národní statistické služby provádějí podrobná mzdové šetření. Poslední dostupná data jsou z roku 2018. Spolu s OECD každoročně sbírá a sdílí od členských států údaje o čistých mzdách a platech a zdanění podle příjmové situace rodin. Data jsou k dispozici v databázi Eurostatu v kapitole Population and social conditions v oddílu Labour market v části Earnings. Pro porovnání výdělkové úrovně je nejvhodnější zvolit mzdu, resp. plat svobodného, bezdětného zaměstnance, jehož výdělek dosahuje 100 % celostátního průměru. Tato úroveň se hodí pro srovnání ČR

s ostatními zeměmi. Na jiných pozicích se mohou uplatňovat upravené daňové sazby a vyplácet různé příplatky v závislosti na rodinné situaci. Následující srovnání vychází z úrovně EU 15, protože souhrnná data za Unii jsou k dispozici teprve od roku 2013.

Nízké jednotkové náklady práce svědčí o podhodnocené ceně práce v ČR vzhledem k dosahované produktivitě práce ve srovnání s evropským trhem. Zisk vykazuje vyšší podíl na přidané hodnotě, resp. HDP než v zavedených ekonomikách. České mzdy a platy se podílejí na náhradách zaměstnancům (ceně práce) více než třemi čtvrtinami. Z tabulky 6 vyplývá, že česká výdělková hladina v posledních 10 letech rostla po slovenské nejpomaleji z nových tržních ekonomik EU. V roce 2020 dokonce jako jediná klesla: o 1,4 %. Vývoj odráží nízký 46% podíl mezd sjednaný v kolektivní smlouvě (ČSÚ, 2021) a rozkolísaný měnový kurz.⁶

Prudkým mzdovým vývojem procházely Estonsko, Litva a od roku 2018 Rumunsko.

Slovenský trh byl již v době SFRJ propojený se světovým trhem, proto vykazuje relativně vyšší cenu práce. Chorvatsko, které mělo stejné výchozí podmínky, nese však následky válečných událostí.

Odměny za závislou práci jsou základní a největší složkou celkových příjmů domácností. V ČR se jejich podíl pohyboval v posledních 5 letech v průměru kolem 55 %, váha příjmů z podnikání dlouhodobě klesala z 21 % v roce 2011 na 17 % v roce 2020, důchody z vlastnictví sestoupily během 10 let o 1 p. b. na necelá 4 %. Pandemie přinesla zvýšení podílu sociálních příjmů o 2 p. b. proti roku 2019 na 18 %. Pro konstituování životní úrovně domácností, jejichž vydání závisí na příjmech z ekonomické činnosti⁸, je důležité zdanění práce a cenová hladina.

Zdanění výdělků a jeho struktura je výsledkem historického vývoje, sociálního modelu a momentální hospodářské a sociální politiky. Rozvíjející se tržní ekonomiky EU uplatňují kontinentální model sociální politiky, který se zakládá na vysokém stupni solidarity. Výši zdanění určují sazby daně z příjmu a sociálního a zdravotního pojištění, popř. dalších zákonných odvodů (dále jen „sociální pojištění“), které vyplývají z objemu služeb poskytovaných ze solidárních rozpočtů. Z hlediska čistého výdělku je důležitá dělba zákonného odvodu na sociální pojištění mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem.

Tak jako ve vyspělých evropských ekonomikách, tak i ve většině sledovaných zemí v pandemickém roce 2020 pokračoval trend snižování daňové zátěže hrubého výdělku, viz tabulku 7. Rostoucí české průměrné zdanění je výsledkem konstrukce daně z příjmu; nominální daňová sazba se neměnila, při rostoucím výdělkem klesal podíl základní slevy na poplatníka.

Nadměrné zdanění práce je zástupný a falešný problém údajně vysoké ceny práce. Česká práce se na nákladech podílí jednou pětinou, tj. výrazně méně, než je obvyklá jedna třetina v ostatní Evropě

Tabulka 6 Hrubé výdělky v EUR svobodného, bezdětného zaměstnance s výdělkem 100 % národního průměru a relace k průměru EU 15

	Hrubý měsíční výdělek v EUR					Relace k EU 15 v %			
	2011	2015	2019	2020	2020/2011 v %	2011	2015	2019	2020
<i>EU 15</i>	3077	3414	3535	3525	114,5	100,00	100,00	100,00	100,00
Slovensko	1448	1508	1689	1755	121,2	47,05	44,15	47,77	49,77
Estono	864	1087	1401	1435	166,1	28,08	31,84	39,65	40,72
Litva	579	719	1286	1404	242,4	18,82	21,05	36,39	39,82
ČR	1001	979	1333	1314	131,3	32,52	28,69	37,71	37,26
Maďarsko	789	853	1177	1197	151,6	25,65	24,98	33,29	33,95
Polsko	783	919	1148	1161	148,2	25,45	26,91	32,47	32,93
Chorvatsko	:	956	1139	1144	:	:	28,00	32,21	32,46
Lotyšsko	636	799	1067	1138	178,9	20,67	23,40	30,19	32,28
Rumunsko	478	571	955	1122	234,5	15,55	16,72	27,02	31,83
Slovensko	828	915	1096	1118	135,1	26,89	26,80	31,01	31,72
Bulharsko	361	461	654	686	189,9	11,73	13,51	18,51	19,46

Zdroj: Eurostat (a, b) leden 2020

Poznámka: Vlastní propočet. Data jsou seřazena sestupně podle JNP v národní cenové hladině v roce 2020

Znaménko „:“ u Chorvatska označuje nedostupnost dat

Tabulka 7 Zdanění hrubého výdělku (svobodný, bezdětný, 100 % celostátního průměru) v %

	2011	2015	2019	2020
EU 15	30,54	30,48	30,07	29,52
Rumunsko	28,83	25,28	36,91	36,91
Litva	22,27	22,86	36,54	35,96
Slovinsko	33,41	33,33	34,38	33,99
Maďarsko	35,10	34,50	33,50	33,50
Chorvatsko	:	28,42	29,92	29,52
Lotyšsko	30,73	28,93	28,58	28,33
ČR	23,09	23,35	25,02	25,11
Polsko	24,61	24,94	25	24,13
Slovensko	23,04	23,27	24,17	23,60
Bulharsko	21,61	21,61	22,40	22,40
Estonsko	19,71	18,45	15,74	16,13

Zdroj: Eurostat (e), leden 2022

Poznámka: Vlastní úprava. Data jsou seřazena sestupně podle úrovně v roce 2020

Znaménko „:“ u Chorvatska označuje nedostupnost dat

Tabulka č. 8 Srovnatelné cenové hladiny koneční spotřeby domácností s EU 15 v %

	2011	2015	2019	2020	2020–2011 v p. b.
Slovinsko	78,4	74,1	78,1	78,4	0,0
Slovensko	59,4	57,8	72,1	74,1	14,7
Estonsko	62,9	64,0	74,0	74,0	11,1
Lotyšsko	61,3	59,6	66,7	66,9	5,6
ČR	64,5	54,2	62,6	63,1	-1,4
Chorvatsko	63,8	56,3	60,6	59,8	-4,0
Litva	54,6	51,9	58,1	59,8	5,2
Maďarsko	52,8	49,5	57,3	54,9	2,1
Polsko	50,3	47,5	51,7	50,9	0,6
Bulharsko	42,6	39,1	44,4	45,8	3,2
Rumunsko	44,6	43,8	45,7	44,8	0,2

Zdroj: Eurostat (f), březen 2022

Poznámka: Data jsou seřazena sestupně podle roku 2020

(mimo Slovenska, jehož hospodářský model se v podstatě od českého neliší). Snížení povinného sociálního pojištění zaměstnavateli přinese za této proporce minimální efekt na rozdíl od vysokého propadu veřejných rozpočtů. Např. v podmínkách roku 2019 snížení sazby odvodu na sociální pojištění o 1 p. b. by zvedlo hrubý zisk průměrného zaměstnavatele o 0,7 %, státní rozpočet by zaznamenal vyšší inkaso daně z příjmů zhruba 3 mld. Kč, výpadek v sektoru solidárních rozpočtů by se však pohyboval kolem 17 mld. Kč.

Redukce zdanění práce bude aktuální, až jednotkové náklady práce a cenová hladina dosáhnou parametrů obvyklých v tradičních tržních ekonomikách EU, jinak pouze konzervuje kanál nízkých nákladů práce pro odliv zisků do zahraničí a zhoršuje bilanci veřejných rozpočtů. Z tohoto pohledu bylo snížení sazby daně z příjmů fyzických osob o 5 p. b. a zvýšení daňové slevy na poplatníka nesystémové.⁹ Růst čírého výdělku musí být odvozen od růstu ceny práce.

Snížení daně z příjmů fyzických osob však neztlumilo v roce 2021 tlak na růst

mezd. Zaměstnavatelé nereagovali v minulých letech na stárnutí populace a úbytek pracovní síly. Nízké náklady práce nenutily k modernizaci, investicím a inovacím vyššího řádu. Jak ukázal pandemický rok 2020, česká politika levné práce vede nejen k technologickému zaostávání, ale i k zaostávání životní úrovně.

Vysoké zdanění práce na straně zaměstnance v Litvě a v Rumunsku přinesly daňové reformy. Částečně kompenzují nízké sociální odvody na straně zaměstnavatele, v Litvě 2,5 %¹⁰ a v Rumunsku 2,25 %¹¹ výdělku (obvykle se zdanění na straně zaměstnavatele pohybuje kolem 30 % s výjimkou Slovinska s posledním zvýšením na 16 %). V obou zemích vyvolalo přenesení daňové zátěže práce ze zaměstnavatele na zaměstnance „pádový“ růst výdělku. Průměrná roční inflace vykázala rok po reformách jednorázově vyšší úroveň (v roce 2017 v Litvě 3,7 %, v roce 2018 v Rumunsku 4,1 %). V roce 2020 se pohybovala již na srovnatelných úrovních s okolím, v Rumunsku 2,3 %, v Litvě 1,1 % (Eurostat /h/). Cenová konvergence se v Rumunsku neurých-

lila, ceny zůstaly hluboko pod průměrem EU. Litva spolu s pobaltskými sousedy postupuje cestou slaďování hodnotových relací s evropským trhem.

Cenové hladiny¹² v emerging markets EU rostly v minulých 10 letech rychleji v zemích, které se připojily k eurozóně. Tabulka 8 dokládá, že jsou v současnosti vyšší než v ekonomikách s národní měnou. Vzhledem k otevřenosti ekonomik a domácích trhů, které nepatří mezi největší, probíhal proces relativně rychle, zejména na Slovensku a v Estonsku. Slovinsko bylo napojeno na světové trhy ještě před připojením k EU, proto hladina nevykazuje při vysoké úrovni výraznější pohyb. Hospodářské problémy Chorvatska vedly ke ztrátě původní cenové srovnatelnosti s evropským trhem. Slaďování cenové úrovně a struktury s evropským trhem probíhá jako součást konvergenčního procesu, na jehož konci by mělo být vplynutí národních trhů do jednotného evropského s jednotnou měnou. Velké vnitřní trhy méně otevřených ekonomik, jako v Polsku a v Rumunsku, poznamenala po krizi z roku 2009 cenová stagnace. Česká nižší relace v roce 2020 ve srovnání s rokem 2011 odráží umělé znehodnocení kurzu koruny ze strany ČNB na konci roku 2013.

Ekonomiky s rozsáhlým soběstačným vnitřním trhem vykazují stabilní cenovou hladinu, mezi polovinou a dvěma třetinami úrovně EU. Nastavené proporce chrání domácí firmy. Konvergence k parametrům evropské ekonomiky se jeví do budoucna problematickou. Při rostoucí nutnosti zapojení se do mezinárodního obchodu bude nízká cena práce ve vzájemné korelaci s domácí cenovou úrovní rozšiřovat kanál odlivu zisků. Národní struktura výdajů na spotřebu domácností bude v rostoucí míře kolidovat s evropskými, resp. světovými standardy. Vývoj národní ekonomiky bude po vyčerpání vlastních rezerv a zdrojů zpomalovat.

Výše výdělku, cenová hladina a spotřeba domácností tvoří vzájemně propojený systém. Úroveň cen determinuje strukturu a kvalitu nabídky na domácím trhu. Z pohybu cenové hladiny a čistého výdělku vyplývá jeho kupní síla. Koupěschopná poptávka následně uvozuje kvantitu a kvalitu spotřeby. Mezinárodní komparace čistých výdělků pomocí přepočtu na euro na základě měnících se směnných kurzů národních měn je zavádějící. Objektivnější informace obsahuje porovnání pomocí standardů kupní síly, které stírají rozdíly v cenových hladinách mezi zeměmi EU, viz tabulku 9.

Z porovnání vyplývá, kolik spotřebních statků si za svoji čistou mzdu nebo plat může zaměstnanec pořídit. Ve sledovaných státech pokračoval v prvním roce pandemie růst čistých výdělků v přepočtu na PPS. Hrubý i čistý paritní výdělek klesl navzdory expanzivnímu fiskálu pouze v České republice.

Slovinci, Poláci, Estonci nebo Litevci si pořídili v prvním pandemickém roce za svůj výdělek více než Češi, jejich paritní produktivita práce byla přitom v roce 2020 pod úrovní

Tabulka 9 Čisté měsíční paritní výděly svobodných a bezdětných zaměstnanců s výdělkem ve výši 100 % národního průměru a relace k EU 15

	Netto měsíční výdělek v PPS					Relace k EU 15 v %			
	2011	2015	2019	2020	2020/2011 v %	2011	2015	2019	2020
<i>EU 15</i>	1940	2041	2194	2197	113,2	100,00	100,00	100,00	100,00
Polsko	1004	1197	1433	1484	147,8	51,73	58,62	65,30	67,54
Estonsko	935	1144	1384	1440	154,1	48,18	56,02	63,09	65,56
Slovinsko	1121	1168	1274	1338	119,4	57,76	57,24	58,09	60,91
Litva	689	864	1190	1303	189,1	35,51	42,33	54,24	59,31
ČR	1027	1123	1331	1300	126,6	52,93	55,02	60,66	59,20
Rumunsko	619	773	1091	1285	207,7	31,89	37,89	49,72	58,50
Chorvatsko	:	1009	1122	1161	:	0,00	49,42	51,12	52,84
Maďarsko	812	910	1172	1236	152,2	41,85	44,59	53,41	56,25
Lotyšsko	607	776	979	1066	175,6	31,28	38,02	44,62	48,52
Slovensko	893	994	963	967	108,3	46,04	48,67	43,87	44,04
Bulharsko	544	727	952	954	175,5	28,04	35,62	43,40	43,45

Zdroj: Eurostat (e), březen 2022

Poznámka: Vlastní úprava. Státy jsou řazeny sestupně podle roku 2020

Znaménko „:“ u Chorvatska označuje nedostupnost dat

české (zhruba o 4–7 %). Vysokou dynamiku vykázal v roce 2020 rumunský čistý paritní výdělek, který se k českému přiblížil na 98,8 % při 86% produktivitě.

Během minulé hospodářské krize česká výdělková hladina ztratila svoje prioritní postavení v rámci skupiny nových členských tržních ekonomik. Na rozdíl od ostatních zemí se cenová a mzdová konvergence české ekonomiky k EU prakticky zastavila, změnila se v konvergenci k méně vyspělým zemím EU. Vládní restrikce na konci krize zpomalily nástup konjunktury o rok a deformovaly konvergenční proces. Kupní sílu navíc oslabilo administrativní znehodnocení koruny.

V koronovém vyjádření český průměrný čistý výdělek rostl i v pandemickém roce 2020, nominálně o 3,1 %, reálně však klesl

o 0,1³. V eurovém vyjádření však klesl díky měkkému kurzu Kč o 1,6 % a po přepočtu na paritu o 2,7 % (Eurostat /e/).

Přibližování se parametrům evropského trhu v posledních 10 letech nejrychleji pokračovalo v Estonsku. Vysokou úroveň nominálního průměrného výděleku zde však eliminovala ještě vyšší cenová hladina. Rozdíl částečně vyrovnává zdanění na straně zaměstnance nízké ve srovnání s ostatními sledovanými státy. Estonský čistý výdělek v PPS překonal českou úroveň již v roce 2015.

Rozsáhlý vnitřní trh a soběstačná ekonomika uchránily Polsko již před výraznějšími dopady hospodářské krize z roku 2008. Při nízké cenové hladině a relativně plynulém hospodářském růstu si již od roku 2013 polský zaměstnanec za svoji čistou průměrnou

mzdu, resp. plat kupuje více než našinec. V roce 2020 čistý paritní čistý výdělek pokračoval na růstové trajektorii při poklesu cenové hladiny.

Po Rumunsku vykázala druhý nejrychlejší růst paritního čistého výděleku Litva. Prudký, avšak rovnoměrný vývoj paritních jednotkových nákladů práce svědčí o tom, že se Litva zařadila ke svým pobaltským sousedům, kteří přistoupili k harmonizaci cenových relací s evropskými, včetně ceny práce. Litevské výděly rostly v uplynulých 10 letech dynamicky a snižovaly svůj nepochopitelný k produktivitě. Nominální mzda vzrostla téměř 2,5krát. V roce 2019 daňové břemeno práce přešlo na zaměstnance. Netto výdělek jednorázově vzrostl o 38 % a pokračoval v pandemickém roce 2020 vyšším tempem 9,5 %.

Tabulka 10 Spotřeba domácností na osobu v PPS, relace k EU 27 v %

	Měsíční spotřeba na osobu v PPS					Relace k EU 15 v %			
	2011	2015	2019	2020	2020/2011 v %	2011	2015	2019	2020
<i>EU15</i>	1167	1222	1367	1259	107,8	100,00	100,00	100,00	100,00
Litva	659	1043	1276	1252	189,9	70,96	85,34	93,35	99,47
Polsko	850	943	1099	1104	129,8	72,84	77,17	80,41	87,69
Slovinsko	1027	1033	1220	1085	105,6	87,99	84,50	73,49	86,20
Rumunsko	614	733	1058	1030	167,9	52,57	59,97	77,39	81,85
ČR	890	969	1115	995	111,9	76,22	79,30	81,58	79,09
Chorvatsko	854	937	1145	978	114,5	73,17	76,64	83,76	77,68
Estonsko	723	882	1004	969	133,9	61,97	72,17	73,49	76,99
Lotyšsko	659	843	992	946	143,5	56,47	68,96	72,58	75,15
Maďarsko	730	781	937	920	126,0	62,53	63,87	68,58	73,06
Slovensko	850	927	933	909	107,0	72,81	75,82	68,28	72,23
Bulharsko	608	673	857	781	128,5	52,04	57,25	62,67	62,03

Zdroj: Eurostat (a, f, g, i), únor 2022

Poznámka: Vlastní propočty. Data jsou seřazena sestupně podle roku 2020

Podle dat Eurostatu nastoupilo Rumunsko v roce 2016 prudký hospodářský vývoj. Paritní produktivita práce se zvýšila během pěti let o více než třetinu. Daňová reforma, která prakticky zrušila zdanění práce zaměstnavateli a břemeno přenesla na zaměstnance, ještě více akcelerovala vývoj výdělků, které se za poslední pětiletí zdvojnásobily. Rozsáhlý soběstačný vnitřní trh umožnil, obdobně jako v Polsku, konzervovat cenovou hladinu, která dokonce meziročně klesla v roce 2020 o 0,9 p. b. Úroveň čistého paritního výdělku však vyletěla o téměř 18 %.

Slovenský čistý paritní výdělek se umístil v roce 2020 po sestupu, který začal v roce 2016, na předposledním místě v rámci EU. Vzestup cenové hladiny eliminovalo výdělková tempa, nejnižší v porovnání s ostatními sledovanými ekonomikami. Během posledních 10 let se zvedl hrubý výdělek v EUR o pouhých 35 % (nižší nárůst v EUR vykázala z postkomunistických zemí pouze ČR a Slovinsko). Čistý paritní dosáhl v roce 2020 pouze úroveň 108,3 % roku 2011, po Švédsku s 8,1 %, Francií s 6,2 %, Irsku s 4,7 % a Řecku s poklesem na 92,7 % páte nejnižší tempo v EU. Slovenské jednotkové náklady práce patří mezi nejnižší v EU, v roce 2020 byly mnohem nižší než v zemích s expandujícím výdělkem. Slovenská ekonomika konzervuje disproporci mezi produktivitou a podhodnocenou cenou práce a ztrácí tak potřebné zdroje pro rozvoj.

Pracovní příjem tvoří základ celkového průměrného příjmu jednotlivce jako zdroje spotřeby domácnosti, klíčové složky životní úrovně¹⁴. Jak dokládá tabulka 10, v České republice se vyvíjela v posledních deseti letech individuální spotřeba per capita v PPS v závislosti na čistém výdělkem nejméně (12 %) v okruhu emerging markets EU spolu se slovenskou (7 %) a slovinskou (6 %). Dynamickým růstem prošlo Pobaltí (od 34 % v Estonsku po 51 % v Litvě), Polsko (30 %) a Rumunsko (68 %).

Pandemie přinesla v prvním roce v EU pokles spotřebních vydání na osobu o 8 % v PPS. Jediné Polsko zaznamenalo růst o 0,4 %. Chorvatsko vykázalo ve skupině emerging markets EU nehlubší propad (-15 %), obdobně jako ostatní země jižního křídla EU orientované na turistický ruch. Následovaly jej Slovinsko a Česká republika (každá -11 %). V ostatních zemích se pokles pohyboval v intervalu od 9 do 2 %. Vývoj individuální spotřeby závisí vedle výše příjmu na struktuře spotřeby (např. podíl služeb, podíl zbytných a nezbytných statků), spotřebních návyků, sklonu k úsporám a schopnosti populace se vypořádat s mimořádnou situací. Rozdíl mezi propadem čistých příjmů a vydání na spotřebu tvoří odloženou kupní sílu. V ČR se v pandemickém roce výrazně zvýšila finanční kapacita domácností. V roce 2021 ji posílil růst výdělků s nižšími daňovými zatížením. Vysoká inflace pohltí úspory stejně jako v ostatní Evropě.

Závěr

Expanzivní fiskální a měnová politika umožnila v EU v prvním roce pandemie stabilizovat ekonomický potenciál a základní proporce při poklesu výkonu. Zaměstnanost v sektorech závislé a samostatně výděleční práce klesla minimálně. Vládní výdaje a centrální banky zaměstnavatelům umožnily dodržet své závazky z tarifních smluv. Nemoc covid-19 se nepodařilo zlikvidovat a opatření, která byla koncipována jako krátkodobá, pokračovala i v roce 2021 a částečně jsou uplatňována i v roce 2022.

Rozvíjející se trhy EU pokračovaly v prvním roce pandemie v konvergenčním procesu k proporcím evropského trhu. V podstatě se jim podařilo udržet zaměstnanost. Přes pokles HDP pokračovaly v jednotlivých zemích s různou intenzitou trendy růstu ceny práce, zejména mezd a platů, ve vyšším tempu než pohyb produktivity práce. Protipandemická omezení však nedovolila zrealizovat rostoucí příjmy domácností ve spotřebě.

Vyspělé Slovinsko po hluboké krizi z roku 2008 vykazuje pomalejší pohyb produktivity a ceny práce. Stále si však udržuje hodnotové proporce evropského trhu. Výdělky odpovídají – v rámci emerging markets EU – vysoké produktivitě.

Uspěšně v narovnávání cenových disproporcí mezi produktivitou a cenou práce postupovaly pobaltské země. Celý proces provází rychlá konvergence cenové hladiny k vyspělým tržním ekonomikám. Estonský čistý paritní výdělek již od roku 2015 převyšuje českou úroveň, litevský od roku 2020. Produktivita práce obou ekonomik je přitom o 4 – 5 % nižší než česká.

Rozsáhlý, relativně soběstačný vnitřní trh Polska umožňuje zachovat stabilitu cenové hladiny. Od roku 2013 tak nedosahuje kupní síla českého čistého výdělku v PPS polské úrovně při téměř stejné produktivitě. Obdobné podmínky v Rumunsku a vysoká výdělková dynamika spojená s reformou zdanění práce přiblížily paritní hodnotu netto odměny za práci rumunského zaměstnance v roce 2020 k české, rozdíl je 1,2 %. Produktivita práce je o jednu sedminu nižší.

Tradiční česká politika levné práce, měnový kurz a restriktivní hospodářská politika v minulé krizi přivedly konvergenční proces ke stagnaci. Zdejší ekonomika doznala oživení a následnou konjunkturu ve srovnání s okolím s ročním zpožděním – až v roce 2014. Růst ceny práce se kvůli její rigiditě dostavil až od roku 2016. Zaostávání českých výdělků za vývojem v unijních emerging markets vedlo k relativnímu chudnutí českých zaměstnanců. Nástup pandemie pouze potvrdil nastoupený trend.

Vyšší spotřebu domácností na osobu vykazují země s vyšším čistým paritním výdělkem, tj. tradičně Slovinsko a nově Polsko, Estonsko a Litva. V roce 2020 se k nim připojilo dynamické Rumunsko.

Nízký podíl práce na vytvořené přidané hodnotě v ČR, zejména ve vztahu k ev-

ropským a světovým trhům, udržuje kanál, kterým vedle dividend mohou skrze vývozní a vnitřní korporátní ceny odcházet ze země vytvořené zdroje v řádu stovek miliard Kč, aby se realizovaly v zahraničí jako mimořádný zisk mateřských nadnárodních společností a obchodních partnerů.

Pracovní příjem tvoří základ celkového příjmu jednotlivce jako zdroje spotřeby, klíčové složky životní úrovně. Spolu se slovenskou a slovinskou se v České republice vyvíjela v posledních deseti letech spotřeba v paritě kupní síly v přepočtu na osobu nejméně v okruhu emerging markets EU. Vysokým růstem prošlo rychle konvergující Pobaltí a Rumunsko. Pandemie přinesla v prvním roce v EU pokles spotřebních vydání. Rozdíl mezi příjmy a propadem vydání na spotřebu představuje odloženou kupní sílu.

Reakce na pandemii, restart ekonomiky a dnes již očekávaná následná celosvětová hospodářská krize patrně významně změní parametry světových trhů, vč. evropských a národních. Celý proces bude ve znamení redukce produkčních a obchodních řetězců. Jejich novou strukturu ovlivní autarkní snahy EU, realizace cílů Zelené dohody pro Evropu a vývoj geopolitické situace. Převís poptávky nad nízkou nabídkou vstupů vyrovnají vysoké ceny. Následně porostou náklady a tím i cenové hladiny. Trhy budou hledat novou rovnováhu. Finanční kapacitu domácností, vytvořenou v letech 2020 a 2021, pohltí vysoká inflace.

Nadnárodní společnosti se patrně budou snažit pokračovat v exploataci levné české práce a v realizaci mimořádných zisků mimo území ČR. Rekonstrukce ekonomiky v podmínkách nových tržních struktur a nedostatku pracovníků se však neobejde bez investic do digitalizace, robotizace a umělé inteligence. Bude záležet na hospodářské politice státu a postupu sociálních partnerů, kolik vytvořených prostředků zůstane v ČR jako zdroj investic, růstu a zkvalitnění životní úrovně.

- 1 Cenou práce se rozumí náklady práce, tj. náklady zaměstnavatele na zaměstnance. Zahrnují mzdu, resp. plat, náhrady, sociální požitky, zákonné sociální náklady, další dobrovolné nebo sjednané sociální výdaje, personální náklady a další případné platby.
- 2 Blíže Eurostat (b), vlastní propočty.
- 3 Chorvatsko sdílelo osud zemí jižního křídla EU, které jsou ve vysoké míře závislé na turistismu a HDP se jim značně propadlo, ve stálých cenách Maltě o 8,2 %, Kypru o 5,2 %, Řecku o 9,0 %, Itálii o 8,9 %, Francii o 7,9 %, Španělsku o 10,8 % a Portugalsku o 8,4 %. Srov. blíže Eurostat (a).
- 4 Podíl průměrné náhrady zaměstnancům na zaměstnance na produktivitě (HDP na pracovníka). Viz MPSV (a).
- 5 „PPS vyjadřuje takový kurz mezi dvěma měnami, při kterém si lze v obou zemích nakoupit stejné množství zboží.“ Blíže Košťálová (2019).
- 6 V korunovém vyjádření český průměrný výdělek vzrostl o 3,1 %, blíže ČSÚ (únor 2022).
- 7 Blíže MPSV (2021).
- 8 Velká část domácností kombinuje příjem ze závislé pracovní činnosti a příjmem z podnikání.
- 9 Poslanci si museli být v roce 2020 při schvalování novely zákona o daní z příjmů vědomi toho, že

omezená dvouletá platnost je fikcí a že trvalé výrazně snižují příjem státního rozpočtu. Odhady zvýšení deficitu se pohybují kolem 100 mld. Kč v roce 2021. Kališková a Šoltés (2022) dospěli na základě kvantilového rozdělení výdělků a po úpravě nezdanitelné částky k sumě 116 mld. Kč v roce 2022. V dalších letech zátěž poroste.

- 10 Blíže OECD (2021).
- 11 Blíže Kontas Management: Taxes in Romania (2021).
- 12 Vývoj srovnatelné cenové hladiny závisí vedle domácí produktivity na pohybu inflace (množství a rychlost obrátu oběživu) a směnného kurzu.
- 13 Blíže ČSÚ (2022), březen 2022.
- 14 Existuje řada definic životní úrovně. Všechny se shodují v zahrnutí objemu spotřebovaných hmotných statků a služeb a životních podmínek, které však specifikují rozdílně. Nejsou k dispozici vyčerpávající metody jejího měření. Není jasné, zda spotřebu vztahovat na jednotlivce, nebo na domácnost. Domácnosti se však liší velikostí, strukturou příjmů a výdajů, věkovým složením, které výdaje rodiny ovlivňuje. Rozdílné podmínky by měl vyrovnávat soubor spotřebních ekvivalentů. Čeští novináři a politici často redukují životní úroveň na relaci HDP v PPS per capita k EU. Jejich postup je zavádějící, neboť podle údajů Eurostatu český HDP na obyvatele v PPS v roce 2020 dosáhl 93 % úrovně EU 27, spotřeba domácností však pouze 79 %.

Zdroje:

CRIF (2022): V roce 2021 začalo podnikat nejvíce lidí od roku 2012. Tisková zpráva 25. 1. 2022, dostupné z <https://www.crif.cz>

ČSÚ (2021): Struktura mezd zaměstnanců – 2020, ČSÚ Praha 2021, kód 110026-21, tab. A 7, dostupné z <https://www.czso.cz/csu/czso/struktura-mezd-zaměstnancu-2020>

ČSÚ (2022): Mzdy a náklady práce - časové řady, , tab. č. 1 Průměrná hrubá měsíční mzda a průměrný počet zaměstnanců (na přepočtené počty) únor 2022, dostupné z https://www.czso.cz/csu/czso/pmz_cr

Eurostat (a): Economy and finance: National accounts (ESA 2010): GDP and main components (output, expenditure and income), dostupné z <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Eurostat (b): Economy and finance: National accounts employment data by industry (up to NACE A*64) , , dostupné z <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Eurostat (c): Economy and finance: Final consumption expenditure of households by consumption purpose (COICOP 3 digit) (nama_10_co3_p3) , , dostupné z <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Eurostat (d): Population and social conditions: Labour market: Labour cost levels by NACE Rev. 2 activity (lc_lci_lev), dostupné z <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Eurostat (e): Population and social conditions, Labour market, Earnings, Nett earnings and tax rates, dostupné z <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Eurostat (f): Economy and finance: Prices: Purchasing power parities, dostupné z <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Eurostat (g): Economy and finance: National accounts: Population and employment, dostupné z <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Eurostat (h): Economy and finance: Prices: HCIP annual data, dostupné z <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Kališková K. – Šoltés M. (2022): Spočítali jsme za vás: Dopady zrušení superhrubé mzdy, snížení odvodů na sociální pojištění a zavedení daňových prázdnin, IDEA 2022, dostupné z <https://idea.cerge-ei.cz/zpravy/spocitali-j sme-za-vas>

Kontas Management (2021): Taxes in Romania, dostupné z <https://www.romanian-accountants.com/taxes-in-romania>

Košťálová T.: Kouzlo parity kupní síly, STATISTIKA & MY č. 6/2019, ČSÚ 2019, dostupné z <https://www.statistikaamy.cz/2019/06/kouzlo-parity-kupni-sily/>

MPSV (a): Metodiky certifikované MPSV, Sledování nákladů práce jako výrobního faktoru v ČR a v zahraničí, dostupné z <https://www.mpsv.cz/web/cz/metodiky-certifikovane-mps-v-2>

MPSV (2021): Vývoj vybraných ukazatelů životní úrovně v České republice v letech 2013 – 2020, Praha červenec 2021, ISBN 978-80-7421-249-9, tab. č. 2 a 3, dostupné z <https://www.mpsv.cz/web/cz/prijmy-a-zivotni-uroven>

OECD (2021): Taxing Wages 2021, OECD, Publishing Paris 2021, dostupné z <https://www.oecd.org/ctp/tax-policy/taxing-wages-20725124.htm>

Ing. Jan Vlach

(j.vlach@post.cz) byl dlouholetým pracovníkem Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí (Research Institute for Labour and Social Affairs), Dělnická 213/12, Praha 7, 170 00. Zabýval se problematikou ceny práce a je spoluautorem certifikované metodiky jejího sledování a analyzování.

Sociologický časopis Czech Sociological Review

Vychází nové číslo 2/2022

Z obsahu

Statí

Aleš Kudrňáč, Jan Klusáček: Dočasný nárůst důvěry ve vládu a dodržování protiepidemických opatření na počátku koronavirové krize

Eva M. Hejzlarová, Anna Pospěch Durnová: Spor o domácí výroby jako příklad aktivizace občanské sféry: koncept societalizace Jeffreyho Alexandera

Vladimír Naxera: Směrem k principům populistické komunikace? Téma korupce ve volebních programech českých politických stran

Recenzní esej, knižní recenze

Sociologický časopis / Czech Sociological Review
Recenzovaný oborový vědecký časopis vydávaný
Sociologickým ústavem AV ČR, v. v. i.
Přináší zásadní statí rozvíjející českou sociologii.

Obsah časopisu je dostupný online na <https://sreview.soc.cas.cz>

Vychází 6x ročně (4x česky, 2x anglicky).

Cena jednoho výtisku je 85 Kč. Předplatné na rok je 510 Kč.

Předplatné zajišťuje SEND Předplatné s.r.o. <https://send.cz/>

Sociologický ústav
Akademie věd ČR

Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.
Tiskové a ediční oddělení
Jilská 1, 110 00 Praha 1,
tel. 210 310 217
e-mail: casopis@soc.cas.cz

Sociologický časopis Czech Sociological Review

Ročník 58 (1992)
Číslo 2

2–22

ALEŠ KUDRŇÁČ, JAN KLUSÁČEK: Dočasný nárůst důvěry ve vládu a dodržování protiepidemických opatření na počátku koronavirové krize

EVA M. HEJZLAROVÁ, ANNA POSPĚCH DURNOVÁ: Spor o domácí výroby jako příklad aktivizace občanské sféry: koncept societalizace Jeffreyho Alexandera

VLADIMÍR NAXERA: Směrem k principům populistické komunikace / Téma korupce ve volebních programech českých politických stran